

Uit: *Vrij Nederland*, 4 maart 2000

Nooit meer Europa

Goede oude tijd

Andreas Burnier

In het begin van de twintigste eeuw was Europa een machtig, rijk maar ook tamelijk instabiel werelddeel. Er waren uitzonderingen, zoals de nog zeer dun bevolkte Scandinavische landen en het gezapige Nederland, maar de Balkan-gebieden, de Baltische staten, Rusland, en vervolgens de Sovjet-Unie, waren haarden van onrecht en onrust; de 'grote drie', Frankrijk, Engeland en Duitsland, worstelden vaak met sociale en economische spanningen binnenslands, en elders, in de mediterrane landen, was ook voortdurend wel wat onaangenaams aan de hand. De meeste Nederlanders werden hierdoor echter niet bijzonder verontrust. Het blikveld van de gemiddelde burger was destijds aanzienlijk beperkter dan nu. Azië en Afrika waren erg ver weg en waren hoogstens interessant als wingewesten. Het westelijk halfrond: de Verenigde Staten, Midden- en Zuid-Amerika en Canada, viel al helemaal buiten de directe belangstelling van de doorsnee-bevolking. Amerika was een werelddeel voor avonturiers en 'gelukzoekers', iets wat de meeste burgers nu eenmaal niet waren.

Van Australië was bekend dat dat land was bevolkt door de nazaten van Britse criminelen, die wellicht daardoor nog steeds een lelijk soort Engels spraken. Voorts bestonden er ongerepte aardse paradijzen, zoals Tenerife of Mallorca, goddelijke eilanden in de Stille Oceaan en romantische, doch tevens wrede en angstwekkende oorden in de gearabiseerde Moslimwereld. Maar bijna niemand kwam daar ooit.

Dus met wat cliché's die je op de lagere school al leerde en verder met enige onverschilligheid voor de rest van de wereld, konden Nederlanders hun zelfgenoegzame, niet al te betrokken leven slijten. Zelfs de Eerste Wereldoorlog, die aan ons zorgvuldig 'neutrale' land voorbijging, was voor ons in feite alleen maar sociaal-economisch van belang.

Slechts een minuscule elite ging - meestal niet vaker dan hoogstens een paar keer

in een heel leven - met vakantie naar verre, exotische gebieden. Die elite werd bij voorbeeld gevormd door de 'freule met een ton', die van dat kapitaal een leven lang onbezorgd kon bestaan; wat overige adel; wat Nederlands patriciaat, en een vergeleken bij nu heel kleine industriële, handels- en bankierselite. De laatsten bleven overigens veelal *nouveaux riches* voor de al langer gevestigde toplaag.

Voor zover die elite bestuurlijk of zakelijk was betrokken bij enig buitenland, dan wel soms daarheen op reis ging, gold het als correct je thuis zo eenvoudig en onopvallend mogelijk te presenteren. Alleen buitenslands werd een iets royaler en pretentieuzer levenswijze getoond.

Er was wel een hoge mate van vanzelfsprekend standsbewustzijn. Een huwelijk met een dokter (handenarbeid!) gold al als een *mésalliance* in de kringen van adel en patriciaat, de mensen van het 'blauwe' en het 'rode' boekje. 'O.s.m.' ('ons soort mensen') studeerde bij voorkeur rechten en belandde vervolgens vrijwel automatisch op de hoogste maatschappelijke posten.

Maar de gedragingen en opvattingen van de toenmalige top onttrokken zich in het algemeen aan *hoi polloi*, de velen, de rest van het volk. Veel zichtbaarder, en voor de lager geschoolden nastrevenswaardig, was de solide middenmoot van dokters, ingenieurs, politici, ambtenaren en leraren, met daaronder de gevestigde middenstand. In het algemeen: keurige mensen, met kleine zorgen, in de trant van: Hoe houd ik mijn stand op, met mijn armetierige professoren- of ambtenarensalaris? Waar haal ik als winkelier tweeduizend gulden vandaan om een fatsoenlijk huis te kopen? Hoe financier ik, als ambtenaar, dominee of leraar, de studie van mijn zoons, de huwelijken van mijn dochters?

Voor deze ruggengraat der samenleving was en bleef het leven klein, overzichtelijk, voorspelbaar. Zij voelde zich zelden gestoord door het zeer incidentele gerommel aan de voet van de Nederlandse samenleving, in het proletariaat en het sub-proletariaat, en zeker niet door alle chaos en ellende in minder fatsoenlijke buitenlandse gebieden.

Wij woonden, in hoofdzaak onberoerd door de rest van Europa en de wereld, in een aangenaam rustig, geordend en ordentelijk land, beroemd om zijn properheid, zijn onkreukbare overheid, zijn uitstekende of zelfs uitmuntende onderwijs, zijn belangrijke bijdragen aan wetenschap, muziek en beeldende kunst, en zijn gewicht

en rijkdom dankzij onze koloniën in de Oost en de West.

Wat dit laatste, de koloniale rijkdom betreft: ik heb twee oudere dames gekend, vriendinnen, die na de Tweede Wereldoorlog een deel van hun vroegere Indische vermogen probeerden terug te krijgen van de Indonesische regering of de Jappen. Uiteindelijk lukte het hun, in de jaren vijftig, anderhalf, of misschien zelfs maar een half procent van hun verloren gegane bezit vergoed te krijgen. Daarvan hebben zij tot het eind van hun dagen, schatrijk, geleefd.

Het was mooi en het was lelijk, maar dat was Europa.

Oorlog en bevrijding

Zelfs toen het Duitse leger voor de tweede maal West-Europa ging bezetten (in de Eerste Wereldoorlog stond het al ten onrechte in Parijs) dachten talloze Nederlanders dat wij ook ditmaal wel buiten schot zouden blijven. Wij waren toch fatsoenlijk, onkreukbaar en neutraal?

Voor de meeste mensen, zelfs inclusief velen van de circa honderddertigduizend Joden in Nederland, was en bleef Duitsland, respectievelijk Oostenrijk, het land van Goethe, Schiller en Heine, van Bach, Mozart en Beethoven, van Kant, Schopenhauer en Nietzsche. Dat daar nu even, langs democratische weg, het gepeupel aan de macht was gekomen en dat derhalve met name in Oost-Europa al volop door de Duitsers en hun enthousiaste helpers werd vervolgd, gemarteld en vermoord, was betreurenswaardig, maar niet - voor ons - angstaanjagend. Wij konden 'rustig gaan slapen' (blijven slapen, zouden wij *in hindsight* kunnen zeggen).

Toen het toch wat anders uitpakte, bleek het grootste deel van het Nederlandse volk het zich zo behaaglijk mogelijk te maken onder de barre omstandigheden. Onze onkreukbare overheid kon tijdens en na de oorlog op zeer ruime schaal en ongestraft roven van haar Joodse landgenoten; ons fameuze onderwijs en onze uitmuntende universiteiten bleken zonder Joodse studenten en docenten te kunnen functioneren; onze beroemde muziekwereld en bloeiende theaterwereld voelden zich eindelijk verlost van de Joodse concurrentie. En van het grote percentage arme sloebers in het getto van Amsterdam had men dankzij de Duitsers ook geen

last meer. De vervolging en uitroeiing van zigeuners, homoseksuelen en andere minderheidsgroepen was velen eveneens niet onwelkom geweest, maar daar werd nog minder over gesproken of nagedacht.

Slechts een zeer klein deel van de Nederlandse bevolking had, tot het naderende einde van de Duits-Oostenrijkse bezettings-terreur voor iedereen duidelijk werd, de neiging tot enig verzet. Meer dan in welk ander land ook, afgezien van Polen en enkele andere lugubere Oost-Europese landen, gedroeg Nederland zich voegzaam, gehoorzaam of zelfs behulpzaam jegens de Duits-Oostenrijkse barbaren die ons land leegplunderden en delen van de bevolking terroriseerden en uitmoordden.

Na de Tweede Wereldoorlog en nadat een nieuwe welvaart voor velen was ontstaan, werden Duitsland en Oostenrijk al snel weer geliefde vakantiegebieden voor politieke onbenulligen. Onze wereldblik werd, door televisie en andere massamedia en door het toenemende toerisme, aanzienlijk ruimer. Maar dicht bij huis bleef de mentaliteit even kortzichtig en stupide als zij ook in het dichtgetimmerde, kerkelijk gekoeioneerde, vooroorlogse Nederland was geweest. Onze 'keurigheid' en morele rechtlijnigheid waren, voor wie het wilde zien, maar een vliesdun vernis geweest: meer dan tachtig procent van de ogenschijnlijk goed geïntegreerde en geaccepteerde Nederlandse Joden was vermoord, met veel Nederlandse assistentie van politie, ambtenarij, vervoers- en bewakingspersoneel of vrijwillige verraders (vijf gulden per aangebrachte onderduiker, tot januari 1945).

De wederopbouw kon beginnen mede dankzij de roofpraktijken van de Nederlandse overheid en de museale kunstwereld ten aanzien van de slachtoffers van de Germaanse barbaren. De enkelingen die de Duitse concentratie- en vernietigingskampen hadden overleefd, werden, evenals de slachtoffers van de Japanse bezetting van het latere Indonesië, en net als de overlevende zigeuners, verzetslieden, enzovoort, bij mijn weten nergens in West-Europa zo miserabel opgevangen, zo onverschillig of zelfs kwaadaardig bejegend als in het fatsoenslandje bij uitstek.

Europa's dubbelspoor

De Europese cultuur, als je haar historisch beziet, is een wonderlijke mengeling van kunstzinnige en wetenschappelijke glorie én Christelijke bloeddorst en geweld jegens 'andersdenkenden' (kruistochten; kettervervolgingen; Inquisitie; pogroms tegen Joden in Polen tot ver na de oorlog en in Duitsland tegen immigranten en vluchtelingen tot in onze dagen).

Een combinatie van verlichte democratie én extreem onrecht, in de eerste plaats jegens vrouwen (uitsluiting van kiesrecht, van onderwijs en maatschappelijke functies; gaarne getolereerde uitbuiting en slavernij van jonge meisjes in de prostitutie, ten gunste van hoerenmannen).

Een moeiteloos samengaan van humaniteit, mededogen en hulp, voor medemensen in nood, voor dieren of de natuur (wij noemen haar: 'het milieu') én absurde tolerantie van islamitische uitwassen, zoals de vanzelfsprekende onderdrukking van en het geweld jegens vrouwen en meisjes door vaders en broers, zogenoemde 'eerwraak', of van pedosexualiteit, zeker als die wordt gepleegd door 'vooraanstaande burgers' of gepaard gaat met wijwater-tranen.

Er is onevenredig veel in de Europese cultuur dat met name voor ons, Europeanen, buitengewoon mooi, goed en aantrekkelijk is. Er is daarnaast zo mogelijk nog meer in historisch zowel als hedendaags opzicht, waarvan wij zouden moeten walgen, dat wij zouden moeten bestrijden, aan de kaak stellen, ten goede veranderen. Maar net als in het zo recente verleden van de twintigste eeuw - de jongste overlevende, directe slachtoffers van de germaanse terreur zijn nu pas in de tweede helft van hun jaren vijftig; de jongste slachtoffers van de Balkanterreur zijn kleine kinderen; de jongste slachtoffers van de bloeiende heterosex-industrie ten behoeve van hoerenmannen zijn tienermeisjes, en van pedosexuelen kleine kinderen en soms zelfs baby's - gaan of blijven de meeste mensen gaarne slapen.

Het is inderdaad moeilijk het agressief sub-menselijke, in zijn zo vaak wisselende verkleeding, met steeds een andere pruik op en met voortdurend veranderende politieke babbels, tijdig te herkennen.

Velen zijn gaarne bereid te roepen: Nooit meer oorlog! Nooit meer Auschwitz! Maar als de altijd net weer iets andere varianten daarvan zich onder hun ogen

manifesteren, kijken zij minzaam toe of sluiten bij voorbaat hun oogleden.

Op dit moment, wij schrijven begin eenentwintigste eeuw van de Christelijke jaartelling, gaat een miljoenenstroom van al dan niet terechte vluchtelingen en migranten al jarenlang over de wereld en een groot deel daarvan vestigt zich, blijvend of voor langere tijd, in West-, Midden- en Zuid-Europa. Ongeacht hoe wij tegenover die immense mensenstromen met hun soms extreme cultuurverschillen staan: ultrarechts afwijzend, ongeacht het leed en het onrecht dat de reden is voor migratie, of juist ultralinks alles tolererend, ongeacht de negatieve motieven of consequenties die er voor een deel ook mee gepaard gaan, de huidige 'volksverhuizingen' zijn een feit. Wij kunnen er voor of tegen zijn of er genuanceerd over denken. Wij kunnen deze of gene vorm van opvang en integratie ondersteunen. Wij kunnen deze of gene afspraken proberen te maken met de thuislanden van politieke of economische vluchtelingen en migranten, met hun buurlanden en met onze Europese nabuurlanden. Het proces van de wereldbevolking in rep en roer zal echter hoe dan ook doorgaan, onstuitbaar, zolang samenlevingen door wrede, bekrompen, onrechtvaardige of zelfs evident psychopathische mannen aan de macht worden bestuurd; zolang de ecologische rampen die wij op aarde aanrichten in ernst en frequentie zullen blijven toenemen; zolang zeggenschap over je eigen leven en welvaart zo ongelijk zal blijven verdeeld, en zolang de mogelijkheden tot mobiliteit zo groot zullen blijven, of nog groter zullen worden dan zij nu zijn.

Ten gevolge van de huidige 'volksverhuizingen' zal de wereld in de komende tijd onherkenbaar veranderen, zoals dat ook bij voorgaande omvangrijke migratieprocessen in de ons bekende wereldgeschiedenis is gebeurd. Bijna zeker zal het ook dit keer op de voor ons lange duur, zeg binnen enkele eeuwen, een verfrissend proces kunnen zijn. De vermenging van volken en culturen kan de mensheid wellicht iets verder brengen dan zij nu is. Voor degenen die midden in zo'n proces leven, is het echter bijna altijd een pijnlijke ervaring. Er komen behalve 'verfrissende' aanvankelijk ook minder plezierige elementen in onze cultuur bij die voor moderne westerlingen een dramatische achteruitgang zijn: minder democratische gezindheid, minder tolerantie voor andersdenkenden, minder respect voor zwakkeren of hulpbehoevenden, meer geneigdheid tot geweld

of zelfs terreur en meer sociaal onaangepast gedrag of criminaliteit van de eerste generaties jongens en jonge mannen van elders, plus - en dat is nog het ergste - de racistische, xenofobe reacties daarop van fascistoïde autochtonen. Dit zijn de meest voor de hand liggende actuele symptomen.

Wat ongetwijfeld goed is voor vluchtelingen en migranten in nood en wellicht voor de hele Europese bevolking ten tijde van onze (achter)kleinkinderen, hoeft nog niet aangenaam te zijn voor de ooggetuigen nu. Er valt echter in de welvarende landen van Europa niet aan te ontkomen en natuurlijk behoort de opvang onverminderd door te gaan van in de eerste plaats vrouwen, kinderen en bejaarden, en van niet evident-kwaadaardige, terroristische, gewelddadige of criminele mannen.

De vraag rest: waar en hoe willen wij bij voorkeur getuige zijn van de huidige ontwikkelingen? Veiligheid en volledige humaniteit zijn nergens in Europa of de rest van de wereld te vinden en zullen voorlopig ook wel een illusoir ideaal blijven voor de mensheid. Iedereen zal dus voor zichzelf moeten uitmaken of zij of hij wenst te leven in een Europa onder (wederom) Duitse, ditmaal economische hegemonie, met het politiek zo verdeelde Frankrijk als machtige tweede; met de economische instabiliteit van het nu snel naderende eurotijdperk; met de dreiging van de opname van steeds meer in de kern ondemocratische Oost-Europese staten en staatjes in de Europese Unie; met de snel toenemende corruptie en morele verloedering van onze binnen- en buitenlandse politici; met de versnelde groei van criminaliteit in omvang en ernst, onder andere dankzij drugs en wapenbezit bij het volk en maffiose infiltratie aan de top; met weerzinwekkende etnische ideologieën, guerrillaterreur bij voorkeur tegen onschuldige weerlozen en bovenal: met de steeds brutalere bek en gedragingen van de nazistische en fascistische onderrand van de Europese samenleving.

Jurk Heydrich¹ (ik kan even niet precies op de naam komen) is wellicht een onbelangrijk, voorbijgaand symptoom, hoewel het Oostenrijkse volk in nationaal-socialistisch/fascistisch opzicht een geduchte reputatie heeft. Maar hoe onbenullig ook, zijn politieke zege bij een derde van de bevolking in dat suikerzoete,

¹ Jörg Haider (1950-2009), toen leider van de neo-nazistische FPÖ in Oostenrijk. (red.)

hypocriete land en zijn acceptatie door zijn Oostenrijkse politieke geestverwanten, zal misschien het begin zijn van een nog openlijker golf van nazi-achtige mentaliteit en praktijken overal elders in Europa, met Duitsland en Frankrijk voorop.

Ware ik een reisbureau dan zou mijn reisadvies, met name voor overlevenden van de Duits-Oostenrijkse terreurjaren zijn: ga naar de Verenigde Staten, Canada of Australië, naar Israël of een ver eiland, als je niet terugschrikt voor weer andere ellende die je daar uiteraard zult aantreffen. Vertrek, nu het nog kan, als je graag gevrijwaard wilt blijven van de aanblik van de, ongetwijfeld voor de slaperigen bijna onherkenbaar getransformeerde S.A. die weer door de straten van Europa marcheert en de S.S. ('keurige mensen' volgens Jurk Haider) die haar heilzame werk doet.

Europa zal, door alle macroprocessen die zich al sinds de Eerste Wereldoorlog onstuitbaar voltrekken, nooit meer zijn wat het, ten goede en ten kwade, is geweest. Voor hen die weten wat antidemocratische, intolerante, xenofobe, vrouwen, andersdenkenden en anderslevenden minachtende culturen betekenen, geldt van nu af: Nooit meer Europa! De jaren waarin alleen maar de '*innere Emigration*', het je innerlijk distantiëren, toereikend was, zijn voorbij.